

STIMA DE SINE LA ADOLESCENȚII DELINCVENȚI

SABINA LUCA GIURCĂ

CONSIDERAȚII TEORETICE

Stima de sine (*self-esteem*) este un concept des utilizat în literatura psihologică și sociologică, în special în cea occidentală, datorită faptului că surprinde aspecte importante și profunde ale „sinelui individual”. Stima de sine poate sta la baza multor atitudini și comportamente și poate să condiționeze modul de relaționare a individului cu semenii săi.

Stima de sine este componenta afectivă asociată conceptului de sine, care constă în modul pozitiv sau negativ în care individul se autoevaluează.

S. Coopersmith¹ definea stima de sine ca o judecată personală de valoare, exprimată în atitudinile pe care individul le împărtășește despre sine. Căci, în timp ce imaginea de sine este în mod esențial descriptivă, stima de sine este în mod esențial evaluativă, referindu-se la măsura în care ne placem sau ne acceptăm pe noi înșine și cât de valoroși credem că suntem.

R.C. Ziller² în urma a numeroase studii, a ajuns la concluzia că acțiunile oamenilor cu un *self-esteem* pozitiv sau ridicat sunt foarte diferite de acțiunile acelor care au un nivel scăzut al stimei de sine. În comparație cu aceștia, indivizii cu un nivel ridicat al stimei de sine sunt mai dispuși și chiar le place să vorbească în public, să își facă prieteni, să se alăture diferitelor grupuri, să aibă încredere în judecata și în șansele lor de succes, să fie independenți în gândire, fiind mai puțin influențabili. R.C. Ziller pune în evidență relația care există între stima de sine și ierarhia valorică proprie fiecărui individ. El apreciază că indivizii cu un nivel scăzut al stimei de sine se poziționează inferior în această ierarhie și, ca urmare, nu se simt capabili să inițieze sau să controleze acțiuni sociale.

R.D. Gross³ susține că măsura în care ne autovalorizăm pozitiv sau negativ poate să constituie o judecată de ansamblu asupra propriei noastre persoane sau poate să se refere doar la anumite arii specifice din viața noastră.

Există astfel o distincție între stima de sine globală (*global/overall self-esteem*) și stima de sine specifică (*specific self-esteem*). Stima de sine globală reprezintă o judecată sau un sentiment general, de ansamblu, referitor la sine. Se referă la imaginea pozitivă sau negativă pe care cineva o are despre el însuși. Stima de sine specifică se

¹ Coopersmith, S.. *The antecedents of Self-Esteem*. San Francisco, W.F. Freeman, 1967.

² Ziller, R.C.. *The social self*, New York, Pergamon, 1973.

³ Gross, R.D.. *Psychology - The Science of Mind Behavior*, New York, Harper & Row, 1982.

constituie din judecăți privitoare la diferite arii din viața noastră sau la diferite statusuri pe care le avem. De exemplu, ne putem evalua în termeni pozitivi când vorbim de abilitățile noastre sportive, muzicale sau de leader.

M. Rosenberg realizează o dihotomizare a stimei de sine în *barometrică (fluctuantă)* și *de bază (nefluctuantă)*⁴. J.B. Dusek⁵ afirmă că tehnicile de educație ale părinților, performanțele de ansamblu în domeniul școlar, chiar clasele sociale nu sunt supuse unor fluctuații dese sau unor modificări ample. Din cauză că acestea rămân relativ constante și din cauză că ele constituie determinanți importanți ai stimei de sine de bază, aceasta nu se modifică de la un moment la altul. Prin contrast, stima de sine barometrică cunoaște modificări în funcție de importanța momentelor existențiale pentru individ.

Numeroși autori consideră succesul ca fiind cauza cea mai directă a unei stime de sine înalte. A.H. Eagly și G.I. Whitehead arătau că, dacă indivizii au succes în realizarea unor sarcini, autoevaluarea lor va fi favorabilă, iar ei se vor aștepta să realizeze și în viitor aceleași sarcini bine sau chiar mai bine. Eșecurile reduc așteptările individului, precum și impulsul spre competiție și conduc la o autoevaluare negativă. La fel cum succesul produce un nivel ridicat al stimei de sine, tot așa eșecurile produc un nivel scăzut al stimei de sine. Satisfacțiile în activitățile curente, relațiile sociale, prietenii etc. contribuie la structurarea unui self-esteem pozitiv, în timp ce deficitele în aceste arii determină o scădere a stimei de sine. Importantă este, desigur, valoarea pe care fiecare individ o acordă acestor domenii. Relația între stima de sine și succes este reciprocă. A avea un self-esteem pozitiv este considerat un lucru favorabil pentru individ, este pecetea unei persoane sănătoase. Este, de asemenea, evident că un self-esteem pozitiv se asociază cu/sau determină o varietate de rezultate pozitive în activitățile curente ale individului.

Trebuie avute în vedere trei aspecte importante referitoare la modul în care succesul sau eșecul afectează stima de sine⁶ și anume:

a) *Pretențiile* față de lucrurile considerate importante de către individ; căci există anumite lucruri sau sarcini deosebit de importante a căror nerezolvare favorabilă ar duce la o diminuare a nivelului stimei de sine;

b) *Reputația* sau *prestigiul* individului – poate fi la fel de important ca experiențele de succes sau insucces. Căci încrederea în sine poate să vină din faptul că ești o persoană plină de succes sau poate să vină din faptul că ceilalți te aprobă și cred despre tine că ești o persoană plină de succes;

c) *Succesul* este văzut ca fiind *rezultatul eforturilor individuale*, nefiind datorat șansei sau facilităților oferite de alții. Percepția localizării surselor de succes (în interiorul sau în exteriorul individului) va decide dacă succesul sporește sau nu nivelul stimei de sine.

Toate aceste trei aspecte vor determina dacă succesul îmbunătățește sau nu nivelul stimei de sine. Le vom discuta în termeni de:

⁴ Vezi Giurcă, S.A., *Familia de origine și delincvența juvenilă în perioada de tranziție*. „Calitatea vieții”, nr. 3-4, 1997, p. 230.

⁵ Dusek, J.B., *Adolescent Development and Behavior*, New Jersey, Prentice Hall, 1991.

⁶ *Ibidem*, p. 110.

- pretenții;
- aprobare sau confirmare socială;
- încredere în controlul personal.

1. Pretențiile

Nu toate activitățile sau sarcinile sunt la fel de relevante pentru un individ în ceea ce privește stima de sine. W. James evidențiază faptul că relația între self-esteem și pretenții poate fi cuprinsă în formula: $Self-esteem = Succese / Pretenții$.

Self-esteem apare astfel ca o funcție a propriilor realizări, relativ la cea ce dorești să realizezi. Poate fi îmbunătățit fie prin acumulare de succese, fie prin stabilirea unor obiective modeste. Referitor la rolul așteptărilor în eficiența indivizilor, „credințele scăzute privind eficiența personală – spune I. Davinoiu – vor mobiliza puține resurse, urmărind probabilitatea eșecului și fixând sentimentul ineficienței. De cele mai multe ori, expectanțele au un caracter autoconfirmativ”⁷.

2) Aprobarea sau confirmarea socială

Multe aptitudini și valori proprii unui individ pot fi evaluate doar prin comparația cu alți oameni. Leon Festinger a dezvoltat *teoria comparației sociale* (social comparison theory) pentru a explica acest proces. Această teorie postulează că, în absența unui standard obiectiv de corecție, căutăm alți oameni, ca mijloace de evaluare a noi înșine.

Este, deopotrivă, acceptat faptul că stima de sine în cazul unui individ nu derivă doar din experiențele soldate cu succes sau eșec, ci ea implică și reacțiile pe care ceilalți le au față de individ.

În acest sens, R. W. White precizează faptul că există două surse distincte de self-esteem. Prima poate fi numită *stimă de sine privată, intimă (inner self-esteem)* și constă în eficacitatea sinelui, adică încrederea în diferite capacități proprii și competența proprie derivată din experiențele încununate de succes. Cea de a doua poate fi numită *stimă de sine exterioară sau publică (outer self-esteem)*, reflectată în forma aprobării sociale a celorlalți, aprobare pe care individul o percepe ca fiind importantă. Diferite studii (D. D. Franks și J. Marolla) sugerează că aceste două surse sunt independente. Un individ poate avea un nivel ridicat al stimei de sine private, cât și al celei publice, un nivel scăzut al ambelor sau un nivel ridicat al uneia și scăzut al celeilalte. Iată cum arată această tipologie:

		STIMA DE SINE	
		Stima de sine privată	Stima de sine publică
INDIVIZII	I	+	+
	II	+	-
	III	-	+
	IV	-	-

⁷ Davinoiu, I., *Rolul expectanțelor în dezvoltarea personalității*, „Revista de psihologie”, nr. 2, 1984, p. 155.

3) *Încrederea în controlul personal*

Necredința sau credința în controlul propriu asupra evenimentelor personale sau asupra propriului destin are un efect puternic asupra a ceea ce face individul, asupra motivațiilor și ulterior asupra realizărilor sale.

În funcție de localizarea sa („*locus of control*”), avem de-a face cu două tipuri de control:

- a) Control orientat înspre interior (*internal control orientation*);
- b) Control orientat înspre exterior (*external control orientation*).

Locul controlului este definit ca fiind „termenul general în psihologia socială utilizat pentru a arăta sursa percepută a controlului asupra comportamentului individual”⁸.

J.B. Rotter precizează că, „dacă o întărire este percepută de subiect ca urmând unei acțiuni a acestuia, dar nefiind în întregime contingentă acțiunilor sale, căci în cultura noastră ea este percepută ca rezultat al norocului, șansei, soartei, ca fiind sub puterea sau sub controlul altora sau ca neprevizibilă pentru că are o mare complexitate... am numit această situație credință în controlul extern. Dacă persoana percepe că evenimentul este contingent unui compartiment al său sau unei caracteristici a sa, am numit aceasta credință în controlul intern”⁹.

Din aceste motive, locul controlului are o importanță deosebită în formarea stimei de sine, internaliștii având cu precădere un nivel înalt al stimei de sine (*high self-esteem*), deoarece ei au o existență mai „sănătoasă” decât externaliștii. Însă, desigur, există și situații în care nu trebuie supralicitat rolul controlului intern.

STIMA DE SINE LA ADOLESCENȚI

S. Coopersmith¹⁰ evaluează faptul că, în perioada adolescenței, un factor critic pentru conturarea identității și a stimei de sine îl constituie relația părinți-copii.

În cazul în care climatul familial se caracterizează prin înțelegere și toleranță, respect, dar și pedeapsă în cazul comportamentelor inacceptabile, copiii li se va dezvolta un nivel ridicat al stimei de sine. Dimpotrivă, dacă în familie persistă neînțelegeri majore, conflicte sau permisivitate exagerată, copiii pot avea un nivel scăzut al stimei de sine.

Self-esteem-ul adolescenților este în mod semnificativ afectat de imaginea lor despre propriul corp (*body image*). Căci, după cum precizează A. Eastwood¹¹, atunci când sunt întrebați ce anume le place sau le displace cel mai mult la ei înșiși, adolescenții menționează, mai frecvent decât orice altceva, caracteristici fizice.

În general, există o relație reciprocă între imaginea despre propriul corp și stima de sine. Astfel, cei care sunt satisfăcuți de propria înfățișare tind să se

⁸ Reber, A.S., *The Penguin Dictionary of Psychology*, London, Penguin Books, 1985, p. 407.

⁹ Rotter J.B. apud S. Chelcea, M. Moțescu și V. Tighel, *Locul controlului și emergența zvonurilor*, „Revista de psihologie”, nr. 3, 1993, p. 204.

¹⁰ Coopersmith, S., *op. cit.*

¹¹ Eastwood, A., *Adolescence*, New Jersey, Prentice Hall, Englewood Cliffs, 1992.

evalueze favorabil, în comparație cu cei nemulțumiți de felul în care arată – și care au o părere negativă despre ei ca urmare a acestui fapt. Învers, tinerii cu un nivel înalt al stimei de sine sunt capabili să își accepte propria înfățișare chiar și în ciuda unor defecte.

A. Eastwood arată că *self-esteem*-ul adolescenților este în mod evident afectat de succesele și eșecurile proprii, ca și de relațiile întreținute cu ceilalți. Adolescenții se autoevaluează în lumina propriilor expectanțe, aspirații și idealuri. De exemplu, dacă doi studenți obțin nota opt la același test, acela cu aspirațiile modeste se va simți în mod rezonabil satisfăcut de rezultat, în timp ce celălalt, care are un standard de perfecționist, poate rămâne profund dezamăgit și nesatisfăcut, nemulțumit de sine.

Stima de sine poate fi determinată în cazul adolescenților și nu numai al lor, de măsura în care imaginea de sine (*self image*) diferă de sinele ideal (*ideal self*). Căci, dacă imaginea de sine reprezintă felul în care credem că suntem, sinele ideal reprezintă felul în care am dori să fim. Iar în general, cu cât discrepanța între imaginea de sine și sinele ideal este mai mare, cu atât mai scăzut este nivelul *self-esteem*-ului. Și dimpotrivă, stima de sine este ridicată atunci când cele două componente ale sinelui tind să se suprapună (deși este cert că o suprapunere totală este aproape imposibilă).

STIMA DE SINE LA ADOLESCENȚII DELINCVENȚI

Personalitatea delincventului adolescent este caracterizată prin multiple aspecte contrarii. Astfel, manifestări cum ar fi obrăznicia, ostilitatea, negativismul, brutalitatea etc. văzute din exterior par să indice forța, însă văzute din interior sunt generate de nevoia de echilibru a unui eu marcat de conflicte¹².

Delincventul manifestă o slabă consistență a eului, cu excepția sentimentului de apărare, când el se manifestă ca o personalitate forte și cu mare autonomie. La un inadaptat infantil, cu reacții primare, străbătut de grave sentimente de inferioritate întâlnim în situațiile „critice” o mare vitalitate și o mare forță. Acești subiecți care nu-și pot rezolva simplele probleme de adaptare la viața cotidiană sunt capabili să urmărească un obiectiv cu mare luciditate timp îndelungat, să construiască scenarii savante pentru spargeri sau alte forme de infracțiune. C. Păunescu afirmă: „pueril, dezarmant, inconștient, nervos, agitat, marcat de un dezechilibru evident în acțiunile mărunte, care fac parte din viața oricărui individ în cadrul vieții sociale, delincventul poate deveni un lucid, calm, perseverent, calculat, atent, perspicace în toate acțiunile care privesc comportamentul deviant. În aceeași persoană există două individualități distincte și opuse. Ele apar în funcție de situație și acționează în vederea atingerii obiectivului principal: delictul. Se petrece o inversare de sensuri ale idealurilor morale umane”¹³.

¹² Vezi și Păunescu, C., *Agresivitatea și condiția umană*, București, Editura Tehnică, 1994.

¹³ *Ibidem*, p. 141

Am prezentat aceste formule contradictorii asupra personalității delincvenților adolescenți, deoarece și în privința stimei de sine, care este tot o componentă a personalității, punctele de vedere vehiculate sunt diferite.

Unii cercetători (J. Bynner, P. O'Malley, J. Bachman ș.a.) afirmă că, în general, delincvenții au conceptele sinelui (*self-image*, *ideal-self*, *self-esteem*) sărăcicioase. Se „văd” pe ei înșiși într-un mod negativ și consideră că sunt persoane indezirabile. Au un respect de sine redus și se valorizează minimal în ceea ce privește contribuțiile lor în societate. În general, consideră că societatea îi vede într-un mod negativ.

Așadar, conceptele sinelui („self-concepts”) la delincvenții adolescenți pot fi caracterizate ca nesigure, confuze și destul de variabile. Acest lucru contrastează puternic cu conceptele sinelui în cazul adolescenților nedelincvenți, care tind să aibă concepte ale sinelui pozitive și mai stabile.

Unul din pericolele acestui tablou negativ al sinelui este acela că delincvenții adolescenți încep să creadă și să-și însușească etichetele pe care societatea li le atribuie. Ei încep să se comporte în sensul confirmării etichetei.

Apar însă și puncte de vedere contrare celor prezentate anterior (G.R. Patterson, L.E. Wells ș.a.). Astfel, se susține faptul că delincvenții își pot îmbunătăți nivelul self-esteem-ului prin angajare într-un comportament delinvent.

Aceia care comit delikte serioase și aceia cu un nivel inițial scăzut al stimei de sine, își îmbunătățesc nivelul self-esteem-ului în urma adoptării comportamentelor delincvente.

M. Gold și L. Mann, în urma unor studii asupra delincvenței juvenile, au ajuns la concluzia că eșecurile școlare conduc la un nivel scăzut al self-esteem-ului. Din acest motiv, crește probabilitatea ca acești tineri să recurgă la delincvență tocmai pentru a-și apăra self-esteem-ul. Căci aparținând subculturii delincvente, caracterizate printr-un sistem de valori diferit de cel al restului societății, pentru tinerii delincvenți, comiterea actelor delincvente și, eventual, sancțiunile ulterioare devin surse care le sporesc prestigiul propriu. Ei ajung în felul acesta să se autovalorizeze pozitiv.

Se susține însă și ideea că, deși delincvenții sunt mai agresivi și mai impulsivi, delincvenții și nondelincvenții sunt mai mult asemănători decât diferiți.

Delincvenți sau nu, adolescenții trec prin aceeași criză, care, așa cum susține P. Mureșan, „este cu precădere o criză a dezvoltării psihosociale valorice, o criză a interpersonalizării și socializării, iar semnificația procesului de interiorizare pe care îl suferă adolescenții în timpul acestei crize constă în elaborarea trăsăturilor de personalitate care devin motive intrinseci ale raporturilor interpersonale”¹⁴. Problema self-esteem-ului în cazul delincvenților adolescenți rămâne însă neelucidată. Sunt necesare, desigur, cercetări aprofundate pentru relevarea caracteristicilor stimei de sine pentru această categorie de tineri și eventual pentru găsirea unor puncte comune în opiniile contrarii formulate până în prezent cu privire la acest fenomen.

¹⁴Mureșan, P., *Învățarea socială*. București, Editura Albatros, 1980, p.196.

METODOLOGIA CERCETĂRII

Pentru studiul de față am stabilit ipoteza: *postura de delincvent determină un nivel ridicat al stimei de sine în cazul adolescenților.*

Realizând un studiu exploratoriu, bazat pe metoda studiului de caz, am folosit un eșantion de tip neprobabilist, de intenționalitate. Acesta a cuprins un număr de cincisprezece subiecți – delincvenți cu vârsta între 14-18 ani care au săvârșit infracțiuni în municipiul Sibiu, în anul 1998. Grupul martor (de control) a fost constituit din cincisprezece minori nedelincvenți (cuprinși între aceleași limite de vârstă). Menționăm că niciunul dintre adolescenții delincvenți investigați nu a fost instituționalizat într-o școală de reeducare, iar investigarea lor a fost realizată cu sprijinul Serviciului de autoritate tutelară și protecție socială din cadrul Primăriei Sibiu.

Urmărindu-se depistarea nivelului stimei de sine în cazul fiecărui grup și compararea valorilor, am construit ca instrument de lucru un inventar de self-esteem, pe baza operaționalizării conceptului de stimă de sine (vezi Anexa 1). Redăm în continuare dimensiunile, variabilele și indicatorii aferenți:

A. Dimensiunea fizică:

I. Imaginea despre propriul corp (*Body-image*):

1. Mulțumirea față de propriul aspect fizic;
2. Credința că ceilalți îi respectă doar pe aceia care arată bine;
3. Dorința de schimbare a propriei înfățișări;

B. Dimensiunea psihologică:

II. Expectanțe / Factori motivaționali

4. Dorința de a avea succes școlar sau profesional;
5. Așteptarea de aprecieri din partea profesorilor/superiorilor;
6. Așteptarea de aprecieri din partea familiei;
7. Așteptarea de aprecieri din partea prietenilor;
8. Sentimentul utilității;
9. Impresia de „a strica” tot ceea ce este atins;
10. Impresia de a fi o persoană ratată;

III. Încrederea în sine (*Self-confidence*)

11. Neputința de a fi satisfăcut de propria persoană în lipsa aprecierilor celorlalți;
12. Curajul în expunerea propriilor păreri și opinii;
13. Credința că posibilele greșeli nu diminuează iubirea sau respectul celorlalți;
14. Sentimentul de dezamăgire permanentă a celorlalți;
15. Autoînvinuirea;

IV. Considerația față de sine

16. Credința în dreptul de a fi iubit;
17. Credința în dreptul de a fi fericit;
18. Credința în dreptul de a fi respectat;

C. Dimensiunea socială:

V. Inferioritatea / Superioritatea față de ceilalți

19. Credința că cei din jur sunt mult mai buni/mai grozavi;

20. Credința că oamenii îi respectă doar pe aceia care sunt deștepti;
21. Credința că oamenii îi respectă doar pe aceia care sunt bogați;
22. Credința că oamenii îi respectă doar pe aceia care au un venit mare;
23. Credința că oamenii îi respectă doar pe aceia care au putere;
24. Credința că oamenii îi respectă doar pe aceia care au prestigiu;

VI. Dezvăluirea sinelui (*Self-disclosure*)

25. Curajul de a se comporta natural în relațiile cu prietenii;
26. Credința că „a fi tu însuți” înseamnă a-ți atrage dezaprobarea celorlalți;
27. Dezvăluirea propriilor sentimente sau emoții celor din jur;

VII. Atitudinea față de succes / eșec

28. Necesitatea de a avea succes;
29. Credința că eșecurile te fac inferior celorlalți;
30. Învinuirea celorlalți pentru propriile eșecuri;
31. Credința în a deveni o persoană importantă;

VIII. Comunicarea interpersonală

32. Dorința de a susține neapărat propriile idei;
33. Răbdarea de a-i asculta pe ceilalți;
34. Dorința de a-i convinge neapărat pe ceilalți de justetea propriilor afirmații;

IX. Colaborarea cu ceilalți

35. Plăcerea de a lucra în echipă;
36. Ajutorul acordat celorlalți;
37. Comportamentul amabil față de ceilalți;
38. Acceptarea criticilor;
39. Trăirea afectivă pozitivă (bucuria) în cazul reușitei celorlalți;
40. Acceptarea fără reticențe a complimentelor.

Inventarul conține 40 de iteme, iar pentru oferirea răspunsurilor s-a utilizat scala Likert cu cinci trepte de răspuns: acord puternic, acord, nedecis, dezacord și dezacord puternic.

INTERPRETAREA REZULTATELOR

Pentru a putea realiza analiza rezultatelor la Inventarul self-esteem, a fost necesară operația de postcodificare a răspunsurilor subiecților.

Prin urmare, am folosit un sistem de punctaj de la 1 la 5, după cum urmează:

- pentru itemele: 1,2,3,6,7,8,12,13,17,18,22,24,25,26,34,37,38,39,40 – treptele de intensitate ale scalei Likert au fost cotate astfel:

a) acord puternic:	5 puncte,
b) acord:	4 puncte,
c) nedecis:	3 puncte,
d) dezacord:	2 puncte,
e) dezacord puternic:	1 punct.

• pentru itemele: 4,5,9,10,11,14,15,16,19,20,21,23,27,28,29,30,31,32,33,35,36 - s-a acordat următorul punctaj:

- a) acord puternic: 1 punct,
- b) acord: 2 puncte,
- c) nedecis: 3 puncte,
- d) dezacord: 4 puncte,
- e) dezacord puternic: 5 puncte.

S-a realizat această diferențiere între iteme în funcție de importanța pe care o au în întregirea imaginii de ansamblu referitoare la *self-esteem*. Așadar, pentru a obține un nivel cât mai mare al *self-esteem*-ului, e necesar să se aleagă variantele de răspuns cu punctaj mare. Căci pentru calcularea scorurilor individuale s-a efectuat operația de **însurare** a punctelor obținute ca urmare a postcodificării, în cazul fiecărui subiect.

Scorurile obținute ar putea să reflecte cinci niveluri ale stimei de sine:

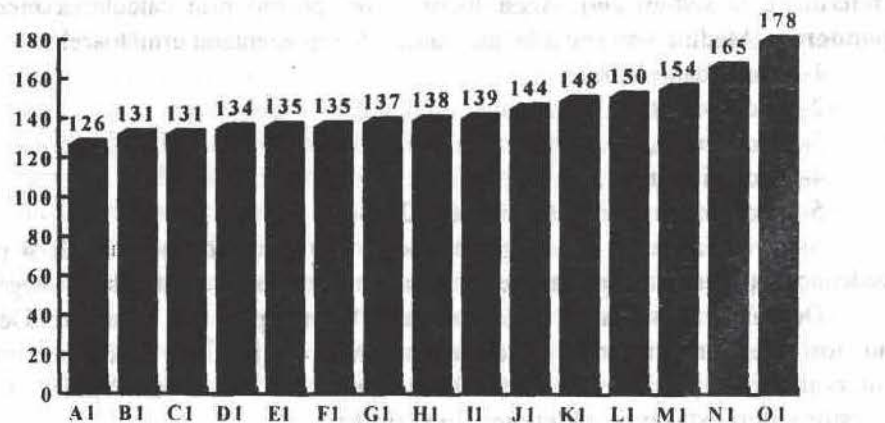
- 1-nivel foarte ridicat,
- 2-nivel ridicat,
- 3-nivel mediu,
- 4-nivel scăzut,
- 5-nivel foarte scăzut.

Scorul maxim care poate fi atins este de 200 (5x40 iteme), iar cel minim este de 40 (1x40 iteme), media fiind de 120.

În cazul celor 15 adolescenți delincvenți investigați s-au obținut scoruri cuprinse între 126-178.

Grafic nr. 1

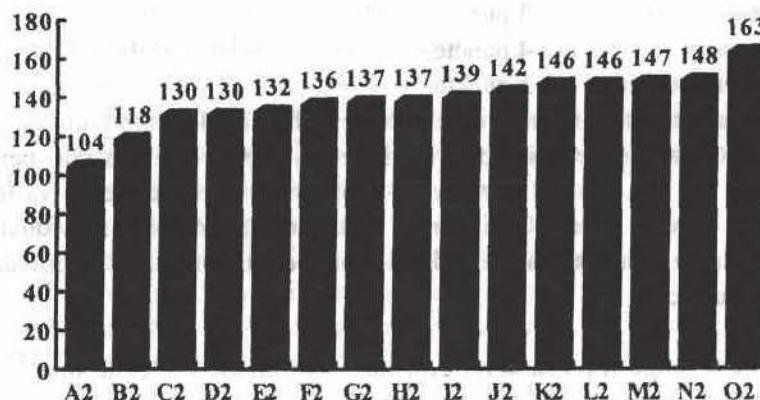
Grafic referitor la scorurile pentru *self-esteem* obținute de către adolescenții delincvenți

Legendă: A1, B1, ..., O1: adolescenți delincvenți.

Grafic nr. 2

Grafic referitor la scorurile pentru self-esteem obținute de către adolescenții nedelinvenți

Legendă: A2, B2, ..., O2: adolescenți nedelinvenți.

Rezultatele în cazul delincvenților adolescenți au fost comparate cu rezultatele celor 15 adolescenți nedelinvenți.

Putem aprecia că scorurile celor două categorii de subiecți sunt asemănătoare. Nu apar deci diferențe semnificative între stima de sine la subiecții delincvenți și stima de sine la cei nedelinvenți. Prin urmare nu putem afirma că adolescenții delincvenți au un nivel foarte ridicat al *self-esteem*-ului. Ei au un nivel fie mediu, fie ridicat, nivel pe care l-au avut înainte de comiterea actelor infracționale sau l-au dobândit ulterior. Acest lucru, desigur, ar putea fi verificat în cercetări ulterioare.

Pentru a avea o imagine de ansamblu asupra răspunsurilor subiecților la fiecare item al inventarului am realizat o reprezentare grafică a scalei de valori (referitoare la *self-esteem*). Acest lucru a fost posibil prin calcularea **mediilor ponderate**. Mediile s-au situat în intervalul 1-5, reprezentând următoarele:

- 1- valori foarte scăzute,
- 2- valori scăzute,
- 3- valori medii,
- 4- valori ridicate,
- 5- valori foarte ridicate (vezi Anexa 2).

S-au reprezentat în același grafic valorile atât pentru delincvenți cât și pentru nedelinvenți, pentru a se putea face comparații între opțiunile acestor două categorii.

De remarcat este faptul că în intervalul 1-2 nu apare nici o valoare. Deci nu au fost alese răspunsurile cu cotate minimă. Majoritatea valorilor aparțin intervalului 3-4, însă ele se extind fie în stânga, fie în dreapta. Așadar, nivelul acestor valori este cu precădere mediu și ridicat.

Apropiate de valoarea 2 au fost răspunsurile subiecților la itemele: 11 („În cazul unei dispute, doresc cu orice preț să-mi susțin propriile idei”), 17 („Cred că pot

face greșeli fără să pierd iubirea sau respectul celorlalți”), 20 („Pentru mine este absolut necesar să am succes”), 24 („Dacă ceilalți nu mă apreciază, atunci nici eu nu pot fi satisfăcut de mine”), 32 („În general aștept aprecieri din partea familiei mele”).

Valori între 4-5 s-au obținut pe baza opțiunilor subiecților la următoarele itemi: 26 („Familia mea mă iubește”), 34 („Îmi este ușor să port discuții cu cei din jur”), 38 („Prietenii mei mă respectă”).

Valorile au coincis (pentru delincvenți și pentru nedelincvenți) în răspunsurile subiecților, la 6 iteme - situându-se în intervalul 2-4: 11 („În cazul unei dispute, doresc cu orice preț să-mi susțin propriile idei”); 15 („Într-o dispută țin neapărat să îi conving pe ceilalți că am dreptate”), 29 („Am sentimentul că, în mod permanent îi dezamăgesc pe ceilalți”), 30 („Oamenii îi respectă doar pe aceia care au un venit mare”), 35 („Aș dori să îmi schimb înfățișarea”); 37 („Mă simt util.”).

Diferențe semnificative apar în ceea ce privește răspunsurile celor două categorii de subiecți la itemul 17: „Cred că pot face greșeli fără să pierd iubirea sau respectul celorlalți”. Adolescenții nedelincvenți consideră într-o măsură relativ mare (valoarea 3,9) că pot să facă greșeli fără să piardă iubirea sau respectul celorlalți. Subiecții delincvenți însă consideră că nu pot să facă greșeli fără a pierde iubirea sau respectul celor din jur. Valoarea mediei ponderate în cazul lor este de doar 2,4 comparativ cu 3,9 - în cazul nedelincvenților. Acest lucru se poate datora și experienței acumulate de către delincvenți. Căci în cazul unora dintre ei, devierile de comportament au devenit o obișnuință, iar ei s-au familiarizat deja cu reproșurile sau alte modalități de sancționare ale celor din jur față de ei.

Din grupul celor 15 delincvenți adolescenți investigați prin intermediul **Inventarului self-esteem** s-a evidențiat un subiect al cărui scor total a fost 135. Însă nu acest scor ne-a surprins, ci opțiunile acestui subiect. Căci, deși i s-a atras atenția în repetate rânduri că poate să aleagă oricare din cele 5 variante de răspuns, el nu a ales decât extremele, respectiv a sau e. (vezi Anexa 3)

Desigur, este posibil ca alegerile răspunsurilor să se fi realizat în mod aleator sau într-adevăr ele să reflecte realitatea.

În cazul delincvenților adolescenți investigați, valoarea medie cea mai mare este de 4,8. Ea apare la itemul 26: „Familia mea mă iubește.” Cu excepția unui subiect, toți delincvenții investigați au ales varianta de răspuns „acord puternic”, cotate cu 5 puncte. Se pare deci că delincvenții adolescenți sunt totuși legați afectiv de familia lor, chiar în ciuda necomunicării și a violenței din multe cazuri. În cadrul discuțiilor cu ei, mulți subiecți au afirmat că părinții au fost singurii care i-au ajutat și susținut în perioada cercetării penale. Însă desigur, ne menținem rezervele cu privire la învingerea tendinței de „fațadă” a subiecților.

Media aritmetică în cazul celor cincisprezece adolescenți delincvenți a fost de aproximativ 143, iar în cazul adolescenților nedelincvenți a fost de 137. Acest fapt ne conduce la ideea că valorile stimei de sine la delincvenți nu sunt în mod semnificativ mai ridicate comparativ cu valorile stimei de sine la nedelincvenți. La ambele grupuri s-au obținut valori peste medie, însă în cazul niciunui nu s-au obținut valori foarte ridicate. Interesant apare faptul că la niciunul din cele două grupuri nu apar valori sub medie, respectiv reduse sau foarte reduse.

Nu putem aprecia – și nici nu ne-am propus acest lucru pentru studiul de față – dacă nivelul stimei de sine constituie una dintre cauzele delincvenței în rândul adolescenților. Însă putem spune – deși nu cu valoare de concluzie, dată fiind natura exploratorie a studiului – că postura de delincvent nu determină o *diminuare a nivelului stimei de sine în cazul minorilor delincvenți*. Păreră noastră este că acest lucru se datorează în primul rând caracteristicilor subculturii delincvente și propriului său sistem valoric, diferit de al restului societății.

În sistemul de valori și norme specific unei societăți, un individ este bine să aibă un nivel cât mai ridicat al stimei de sine. În momentul în care un alt sistem valoric al unei subculturi se interpune, iau naștere contradicțiile majore în atitudinile și comportamentele indivizilor. O bună stimă de sine poate fi pecetea unei personalități echilibrate, în cadrul unei societăți normale. Dacă în subcultura delincventă adolescenții au un nivel al stimei de sine relativ mare, rupti de aceasta ei ar putea să ajungă la polul opus, dat fiind procesul inevitabil al comparației și aprobării/dezaprobarii sociale. Ajunși în această situație, mulți săvârșesc din nou fapte ilicite, pentru a-și reîntări stima de sine, alături de semenii lor.

După cum a reieșit din analiza datelor, ipoteza studiului nostru a fost confirmată, însă nu în totalitate. Deoarece, pe lângă nivelurile ridicate ale stimei de sine, în cazul adolescenților delincvenți au apărut și niveluri medii, fapt care nu i-a diferențiat puternic de adolescenții nedelincvenți.

Considerăm că echilibrarea nivelului stimei de sine coordonată deosebit de importantă a personalității umane este un lucru imperios cerut a se realiza în situația delincvenților adolescenți de către consilierii școlari și familiali, psihologi și sociologi, precum și de către profesori, printr-o acțiune pedagogică susținută.

Anexa 1

INVENTAR
Self-esteem

Citiți cu atenție enunțurile următoare și notați în stânga fiecăruia varianta de răspuns care vi se potrivește cel mai bine:

- a. acord puternic
b. acord
c. nedecis
d. dezacord
e. dezacord puternic

1. Îmi doresc să am succes la școală/serviciu.
2. Îmi place să învăț / să lucrez împreună cu colegii.
3. Îmi place să îi ajut pe ceilalți.
4. Oamenii îi respectă doar pe aceia care sunt deștepti.
5. Eșecurile mă fac inferior celorlalți.
6. În general, sunt amabil cu ceilalți.
7. În general, accept criticile celorlalți fără să mă supăr.
8. În general, mă comport natural când sunt cu prietenii.
9. În general, când lucrurile merg prost, consider că eu sunt de vină.
10. Oamenii îi respectă doar pe aceia care au putere.
11. În cazul unei dispute, doresc cu orice preț să-mi susțin propriile păreri.
12. Prietenii mei mă iubesc.
13. În cea mai mare parte a timpului sunt fericit.
14. Dacă mă comport natural, cei din jur mă dezaprobă.
15. Într-o dispută, țin neapărat să îi conving pe ceilalți că am dreptate.
16. Oamenii îi respectă doar pe aceia care au prestigiu.
17. Cred că pot face greșeli fără să pierd iubirea sau respectul celorlalți.
18. În general, le dezvălui celor din jur propriile mele sentimente sau emoții.
19. În general, aștept aprecieri din partea prietenilor mei.
20. Pentru mine este absolut necesar să am succes.
21. În general, îi învinuiesc pe ceilalți pentru eșecurile pe care le am.
22. În general, am curaj să îmi prezint propriile păreri.
23. Am impresia că stric tot ceea ce ating.
24. Dacă ceilalți nu mă apreciază, atunci nici eu nu pot fi satisfăcut de mine.
25. Sunt mulțumit de aspectul meu fizic.
26. Familia mea mă iubește.
27. Oamenii îi respectă doar pe aceia care arată bine.
28. În general, aștept aprecieri din partea profesorilor/superiorilor mei.
29. Am sentimentul că, în mod permanent, îi dezamăgesc pe ceilalți.
30. Oamenii îi respectă doar pe aceia care au un venit mare.
31. Cei din jur sunt mult mai buni/mai grozavi decât mine.
32. În general, aștept aprecieri din partea familiei mele.
33. Am impresia, de multe ori, că sunt o persoană ratată.
34. Îmi este ușor să port discuții cu cei din jur.
35. Aș dori să îmi schimb înfățișarea.
36. Oamenii îi respectă doar pe aceia care sunt bogați.
37. Mă simt util.
38. Prietenii mei mă respectă.
39. Mă bucur când ceilalți colegi ai mei au succese.
40. Cred că voi deveni o persoană importantă.

Vârsta:.....

Sexul:.....

Mediul de proveniență:.....

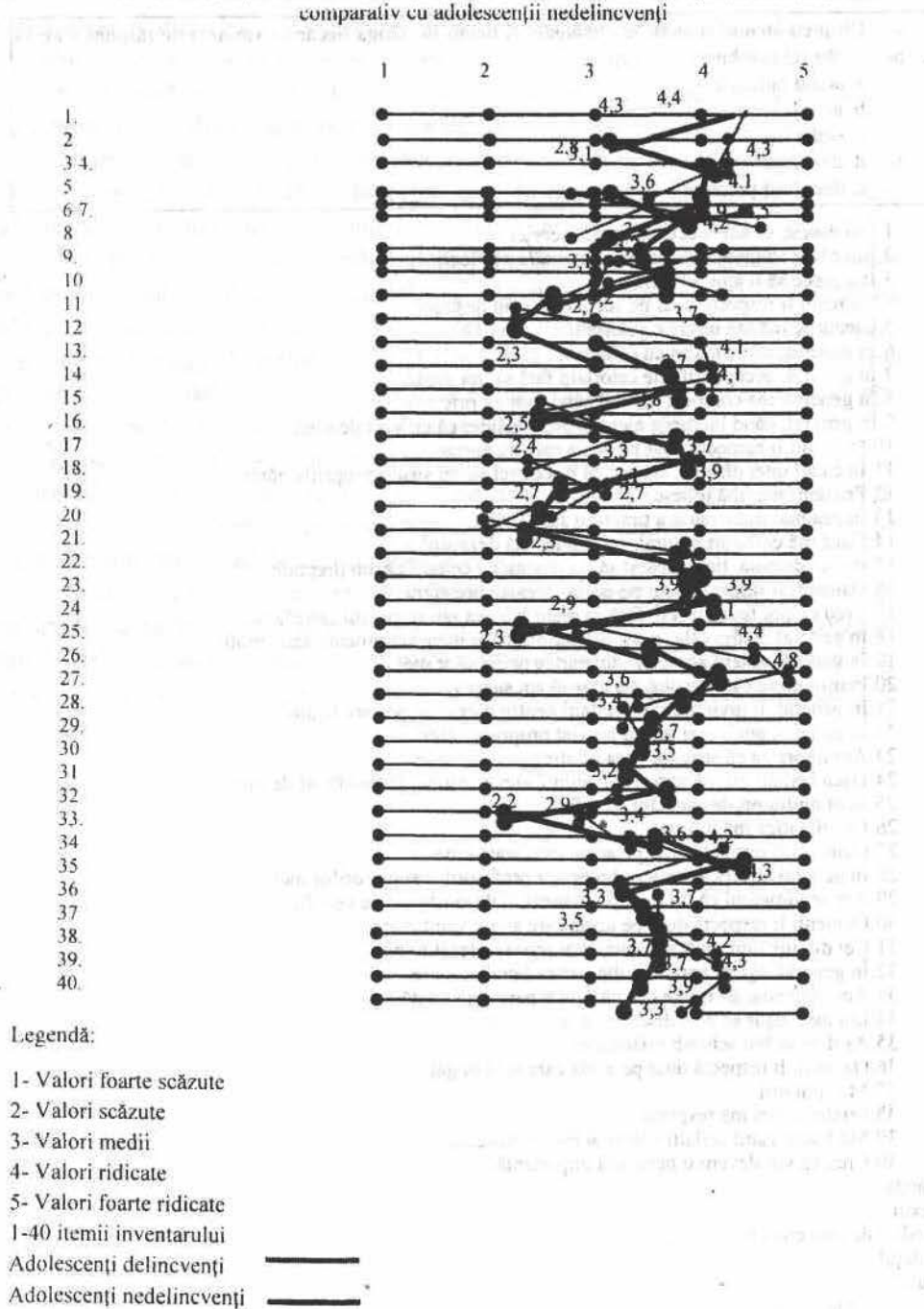
Județul:.....

Data:.....

Operator

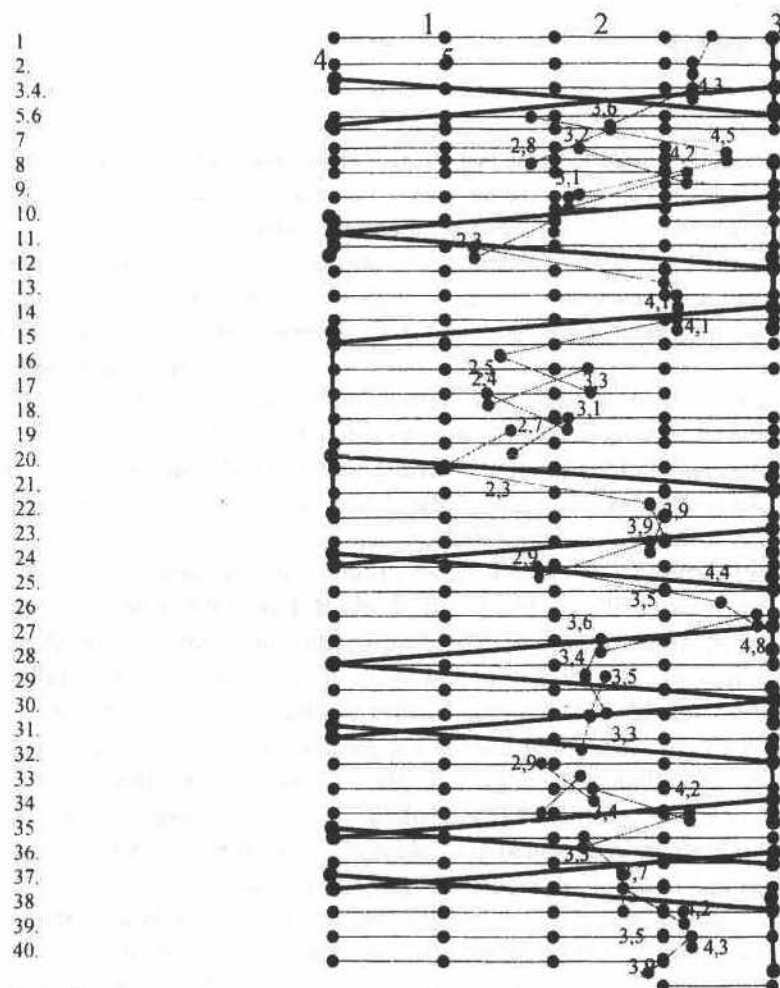
Anexa 2

Grafic referitor la stima de sine (self-esteem) în cazul adolescenților delincvenți comparativ cu adolescenții nedelincvenți

Anexa 3

Grafic referitor la stima de sine a subiectului F1 (scor 135) comparativ cu self-esteem-ul grupului de delincvenți adolescenți

Legendă:

- 1- Valori foarte scăzute
- 2- Valori scăzute
- 3- Valori medii
- 4- Valori ridicate
- 5- Valori foarte ridicate
- 1-40 itemii inventarului
- Adolescenți delincvenți —
- Subiectul F1(scor 135) —